

Wyzwolone i wykształcone

Przez wieki poniżane, dyskryminowane i spychane na margines życia, postanowiły zawalczyć o stworzenie świata, w którym obu płciom przysługiwałyby równe prawa. Nie była to łatwa walka, ale cel został osiągnięty. To dzięki ich wytrwałości i uporowi dożyliśmy czasów, w których kobieta ma prawo spełniać się zawodowo i dbać o swój rozwój intelektualny. Na liście laureatów Nagrody Nobla znajduje się jedenaście lauratek, to chyba najlepszy dowód na to, że walka emancypantek i sufrażystek nie poszła na marne.

Życie kobiet przed emancypacją ograniczało się jedynie do pracy na roli, prowadzenia domu, rodzenia i wychowywania dzieci, wykonywania poleceń męża. Nie miały one żadnych praw i jedynie z powodu płci były traktowane gorzej niż mężczyźni.

Do walki o poprawę sytuacji życiowej pchnęła kobiety rewolucja przemysłowa. Całokształt przemian technicznych, ekonomicznych i społecznych sprawił, że ludzie zaczęli więcej zarabiać i przenosić się ze wsi do miast. Mieli tam lepsze warunki do nauki i pracy oraz większy dostęp do miejsc publicznych, w których można było się pokazać. Kobiety chciały brać w tym udział. W czasie Wielkiej Rewolucji Francuskiej, która stała się ważnym bodźcem dla przyszłych ruchów kobiecych w całej Europie, zaczęły tworzyć pierwsze związki kobiece, zmierzające do równouprawnienia. W II połowie XIX wieku ich działalność się nasiliła. Kobiety domagały się większej liczby zakładów pracy, praw wyborczych, możliwości kształcenia się.

Szkolnictwo żeńskie

Już pierwsze polskie emancypantki miały świadomość, że tylko praca i edukacja może je uwolnić od „kła-

ty wiecznego niemowlęstwa i anielstwa” – jak pisała Eliza Orzeszkowa, propagatorka idei emancypacji kobiet w epoce pozytywizmu. Istniały również stowarzyszenia feministyczne, takie jak: Entuzjastki, skupione wokół Narcyzy Żmichowskiej i Związek Równouprawnienia Kobiet Polskich Pauliny Kuczalskiej, nazywanej pa-pieżem feminizmu.

Wraz z odchodzeniem od tradycyjnego modelu społeczeństwa, widocznym po 1864, zaczęto na ziemiach pol-

nie było łatwo, bo studentkę odbierano jako kogoś, kto wywoływał obawy. Wróżyła jej straszną przyszłość.

Dyskryminacja w pracy

Z lękiem i niechęcią odnoszono się także do kobiet, które chciały pracować jako lekarki, prawniczki, farmaceutki czy pracowniczki naukowe. Samej Marii Skłodowskiej-Curie, która po ukończeniu w Paryżu studiów chciała podjąć pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim, odmówiono jej tylko ze względu na to, że była kobietą.

Głośnym echem odbił się w Europie przypadek Józefa Joteyko, pięciokrotnej laureatki paryskiej Akademii Nauk i przewodniczącej belgijskiego Towarzystwa Neurologicznego. Cenił ją autorytet w dziedzinie psy-

chologii doświadczalnej. W 1916 r. objęła katedrę dla wybitnych cudzoziemców. Wśród Polaków tego zaszczytu dostąpił jedynie Adam Mickiewicz. Gdy tylko Polska odzyskała niepodległość, wraz ze swoim laboratorium natychmiast wróciła do kraju. Chciała objąć katedrę psychologii doświadczalnej na Uniwersytecie Warszawskim. Spotkała się z odmową. Miejsce zajął ktoś mniej wybitny, ale z właściwą płcią. Rektor był głuchy na głosy protestu płynące z europejskich uczelni. Joteyko wyjechała z Polski.

Z dyskryminowaniem na rynku pracy mamy do czynienia do dziś. Choć kobiety zdobywają wyższe wykształcenie i w wielu dziedzinach życia publicznego radzą sobie lepiej niż mężczyźni, to jednak w dalszym ciągu to oni są bardziej uprzywilejowani. A przecież panuje przekonanie, że równouprawnienie stało się faktem, skąd więc te różnice w płacach, możliwościach awansu? ■

Dorota Burel

skich tworzyć szkoły ogólnokształcące i zawodowe dla dziewcząt, rozpoczęto starania o prawo wstępu na wyższe uczelnie, powstawały zakłady usługowe zatrudniające kobiety. W walkę o równouprawnienie niezwykle zaangażowana była Jadwiga Dawidowa – organizatorka tajnych wyższych kursów naukowych dla kobiet w latach 1885 – 1905. Wspólnie z mężem redagowała tygodniki: *Głos*, *Przegląd Społeczny* i *Społeczeństwo*, w których pojawiały się artykuły krytyczne, dotyczące szkolnictwa żeńskiego.

Prawo do studiów wyższych w Galicji, dzięki staraniom Kazimierzy Bujwidowej, zaczęło przysługiwać kobietom w 1897 roku. Czołowa przedstawicielka ruchu kobiecego w Galicji, zarazem inicjatorka utworzenia i współorganizatorka pierwszego w Galicji żeńskiego gimnazjum ogólnokształcącego (1896), umożliwiła kobietom wstąpienie na Uniwersytet Jagielloński. Najstarsza polska uczelnia otworzyła bramy dla studentek dopiero po 500 latach od swojego powstania. A i tak

Kobiety

Laureatki Nagrody Nobla

1903 i 1911 – Maria Skłodowska-Curie (Francja, Polska). Urodziła się 7 listopada 1867 roku w Warszawie. Pierwsza Nagroda Nobla (wspólnie z mężem P. Curie) w zakresie fizyki, za wyjaśnienie zjawiska promieniotwórczości uranu, odkrytego przez H.A. Becquerela. Druga Nagroda Nobla w zakresie chemii, za odkrycie nowych pierwiastków promieniotwórczych – polonu i radu.

1935 – Irena Joliot-Curie (Francja). Urodziła się 12 września 1897 roku w Paryżu. Starsza córka Marii Skłodowskiej-Curie. Nagroda Nobla (wspólnie z mężem F. Joliot) w zakresie fizyki, za odkrycie zjawiska sztucznej promieniotwórczości i otrzymanie sztucznych pierwiastków promieniotwórczych.

1947 – Gerty Theresa Cori (USA). Urodziła się 15 sierpnia 1896 roku w Pradze. Profesor biochemii Uniwersytetu Washingtona w Saint Louis. Nagroda Nobla (wspólnie z mężem C.F. Cori) w zakresie medycyny i fizjologii, za opisanie przemian glikogenu (cykl Cori).

1963 – Maria Göppert-Meyer (USA). Urodziła się 28 czerwca 1906 roku w Katowicach. Profesor fizyki Johns Hopkins University, Columbia University i University of Chicago. Nagroda Nobla (wspólnie z J.H.D. Jense-

nem) w zakresie fizyki, za odkrycie powłokowej budowy jąder atomowych.

1977 – Rosalyn Sussman Yalow (USA). Urodziła się 19 lipca 1921 roku w Nowym Jorku. Pracowała w Veterans Administration Medical Center w Bostonie. Nagroda Nobla (wspólnie z R. Guilleminem i A. W. Schallym) w zakresie medycyny i fizjologii, za wprowadzenie radioizotopów do diagnostyki biochemicznej.

1983 – Barbara McClintock (USA). Urodziła się 16 czerwca 1902 roku w Hartford w stanie Connecticut (USA). Profesor w Carnegie Institute w Nowym Jorku. Nagroda Nobla w zakresie medycyny i fizjologii, za odkrycie przemieszczania się fragmentów DNA („ruchomych genów”) w chromosomach.

1986 – Rita Levi-Montalcini (Włochy). Urodziła się 22 kwietnia w Turynie. W tym mieście ukończyła studia medyczne. Nagroda Nobla (wspólnie z S. Cohenem) w zakresie medycyny i fizjologii, za odkrycie czynnika wzrostu nerwów (NGF). Członek Papieskiej Akademii Nauk.

1988 – Gertrude Belle Elion (USA). Urodziła się 23 stycznia 1918 roku w Nowym Jorku. Lekarz, farmakolog. Profesor Duke University w Durham i University of North Carolina w Chapel Hill. Nagroda Nobla (wspólnie

z G.H. Hitchingsem) w zakresie medycyny i fizjologii, za dokonanie syntezy pochodnych zasad purynowych o działaniu przeciwnowotworowym i przeciwwirusowym.

1995 – Christiane Nüsslein-Volhard (Niemcy). Urodziła się 20 października 1942 roku w Magdeburgu. Biochemik. Profesor Max Planck Institute for Developmental Biology w Tybindze. Nagroda Nobla (wspólnie z E. Wieschausem i E.B. Lewisem) w zakresie medycyny i fizjologii, za badania nad genetyczną kontrolą rozwoju zarodka.

2004 – Linda B. Buck (USA). Urodziła się 29 stycznia 1947 roku w Seattle (USA). Profesor Columbia University w Nowym Jorku. Nagroda Nobla (wspólnie z R. Axelem) w zakresie medycyny i fizjologii, za badania nad receptorami węchowymi.

2008 – Françoise Barre-Sinoussi (Francja). Urodziła się 30 lipca 1947 roku w Paryżu. Profesor w Instytucie Pasteura w Paryżu. Nagroda Nobla (wspólnie z L. Montagnierem) w zakresie medycyny i fizjologii, za zidentyfikowanie wirusa HIV, wywołującego nabyty zespół niedoboru odporności (AIDS). ■

Marta Siergiejuk
Doktorantka w Klinice Chirurgii Naczyń
i Transplantacji UMB.

25